# Historia

## Historia Gminy Kleszczele

Historia gminy związana jest nierozerwalnie z miastem Kleszczele, jednak pierwsze ślady osadnictwa odkryto na terenie gminy w okolicy miejscowości Toporki. Tereny obecnej gminy należały do połowy XIV w. do Rusi, później zaś weszły w skład Wielkiego Księstwa Litewskiego. Od czasów Unii Polski z Litwą należały do dóbr Królewskich, których ośrodkiem były Kleszczele.
Nazwa Kleszczele pojawiła się w dokumentach już w XV w., a prawa miejskie miejscowość uzyskała w 1523 r. z przywileju króla Zygmunta Starego. Do XVI w. miejscowość zamieszkiwała wyłącznie ludność pochodzenia ruskiego, która napływała z Wołynia od wczesnego średniowiecza. W XVI w. istniały w Kleszczelach dwie prawosławne cerkwie parafialne: p.w. św. Jerzego i p.w. św. Mikołaja, należące do diecezji włodzimierskiej ze stolicą we Włodzimierzu Wołyńskim. Okres panowania litewskiego zapoczątkował proces zmiany sytuacji etnicznej i wyznaniowej. W rozwój miasta, a szczególnie umocnienie religii rzymsko — katolickiej, dużo wysiłku włożyły królowa Bona, żona Zygmunta Starego, oraz królowa Anna, żona Stefana Batorego. W 1533 r. królowa Bona wykupiła z rąk kanclerza Olbrachta Golsztołda m.in. Kleszczele, otrzymując je w dożywotnie władanie. Z inicjatywy królowej Bony przeprowadzono pomiarę włóczną, która przyniosła duże zmiany w procesie zasiedlania podlaskich królewszczyzn. W jej wyniku zlikwidowano wiele małych osad tworząc duże, zwarte wsie. Dla Kleszczel wymierzono 5 wsi — przedmieść (Dobra Woda, Babicze-Kuzawa, Trubianka, Nurzec-Czeremcha, Kośna-Daszewicze). W roku 1544 Bona założyła kościół parafialny łaciński p.w. św. Zygmunta i na jego uposażenie oddała targowe od rzemieślników. Natomiast królowa Anna w 1581 r. udzieliła miastu pozwolenia na zbudowanie ratusza z postrzegalnią, szynkiem i wagą. W tym samym czasie miasto otrzymało drugi przywilej - prawo używania pieczęci z herbem (baranek z chorągiewką oraz napis: SIGILLUM CIVITATIS KLESZCZELOWIENSIS). W tym okresie miasto liczyło ok. 2.300 mieszkańców trudniących się przeważnie rzemiosłem, handlem oraz sprzedażą chmielu.
Po zawarciu unii brzeskiej w 1596 r. prawosławni parafianie kleszczelowscy przez dłuższy czas pozostawali przy wierze ojców. Dopiero od 1633 r. cerkiew p.w. św. Mikołaja została przekształcona w unicką.
W literaturze znajdują się wzmianki o istnieniu huty szkła w 1758 r. Wielki rozwój miasta przerwały wojny szwedzkie oraz pożar w 1777 r., po którym ze 181 domów pozostało tylko 13, ale już źródła z 1794 roku podają, że miasto liczyło 270 domów.
Do III rozbioru Polski miasto należało do ziemi bielskiej w woj. podlaskim, a za czasów pruskich do powiatu bielskiego w departamencie białostockim. Mieszkańcy zajmowali się głównie rolnictwem. Kleszczele słynęły z plantacji chmielu, który eksportowano do Królewca. Po III rozbiorze Polski tereny te znalazły się w granicach Prus. Po podpisaniu traktatu pokojowego w Tylży w 1807 r., aż do wybuchu I wojny światowej, należały do Cesarstwa Rosyjskiego. Okres panowania carskiego spowodował powrót od 1839 r. ogółu podlaskich Rusinów do kanonów Cerkwi prawosławnej wprowadzając jednocześnie rosyjską otoczkę obrzędowo - kulturową widoczną szczególnie w rosyjskiej wymowie cerkiewnosłowiańskich tekstów liturgicznych, głoszeniu kazań w języku rosyjskim oraz w formach architektonicznych cerkwi budowanych w II połowie XIX w. W tym okresie wymurowano cerkwie w Kleszczelach p.w. Zaśnięcia NMP oraz Kośnej p.w. św. Mikołaja. Pochodzące z panowania rosyjskiego oznaki zewnętrznego życia religijnego w cerkwi prawosławnej pozostały do dziś. W drugiej połowie XIX w. w centrum miasta Żydzi wznieśli synagogę. Do dzisiejszych czasów zachowały się pozostałości cmentarza żydowskiego, położonego za zabudową w niedalekiej odległości od drogi prowadzącej do Czeremchy.
W 1910 r. wybudowano rzymsko - katolicki kościół parafialny p.w. św. Zygmunta Burgundzkiego, który funkcjonuje również obecnie.
W czasie I wojny światowej w 1915 r. w wyniku ewakuacji ludności prawosławnej w głąb Rosji liczba mieszkańców zmalała. We wrześniu tego roku na skutek działań wojennych została rozbita cerkiew p.w. św. Mikołaja. Ocalała dzwonnica, która od 1937 r. spełnia rolę kaplicy. Po uzyskaniu przez Polskę niepodległości obszary te znów znalazły się w granicach państwa polskiego. Podczas pożaru miasta w 1924 r. spłonęła cerkiew p.w. św. Jerzego. W miejsce dawnej cerkwi w 1998 r. wybudowano kapliczkę pod wezwaniem św. Jerzego.
W czasie II wojny światowej miasto uległo kolejnym zniszczeniom, a ludność w znacznym stopniu wymordowano. Wyzwolenie Kleszczel nastąpiło 20 lipca 1944 r. przez 65 Armię Frontu Białoruskiego. Przez cały okres powojenny ludność wiejska była narażona na działania różnego rodzaju formacji partyzanckich oraz band o charakterze rabunkowym.
Po II wojnie światowej Kleszczele nie odzyskały już dawnej świetności i utraciły w 1950 r. prawa miejskie. W końcu lat pięćdziesiątych oddano do użytku łaźnię miejską jako jedną z pięciu w województwie. W latach sześćdziesiątych powstało szereg inwestycji, jak odkryty basen kąpielowy, który po generalnym remoncie funkcjonuje obecnie, remiza strażacka, wodociąg w Kleszczelach oddany do użytku jako jeden z pierwszych w województwie. W Kleszczelach funkcjonowały cegielnia oraz zakład betoniarski, wytwarzające wyroby na potrzeby lokalne i poza teren Gromady. W ramach corocznych akcji „Zielona Niedziela” zalesiono w latach sześćdziesiątych ok. 1000 ha nieużytków. Kleszczele słynęły w owym czasie z uprawy fasoli, ogórków oraz wyrobów garncarskich.
Powstanie w 1990 r. samorządów terytorialnych oraz ponowne nadanie w 1993 r. praw miejskich stworzyły kolejną szansę rozwoju miasta i gminy.

### Kalendarium historyczne gminy Kleszczele

**1523** – założenie miasta Kleszczele przez Alberta Gasztolda z rozkazu króla Zygmunta Starego

**1581**- przywilej królowej Anny zezwalający na budowę ratusza oraz o nadanie miastu pieczęci i herbu
**1777** – wielki pożar w Kleszczelach, po którym zostało tylko 13 domów
**1944** – wyzwolenie Kleszczel i gminy przez 65 Armię I Frontu Białoruskiego
**1950** – Kleszczele utraciły prawa miejskie
**1993** – nadanie praw miejskich Kleszczelom, z inicjatywy radnych i wójta gminy Kleszczele
**1994** – oddanie do użytku, po przeprowadzeniu kapitalnego remontu, odkrytego basenu kąpielowego w Kleszczelach, o wymiarach 25m x 50m
**1996** – wojewódzka inauguracja roku szkolnego i oddanie do użytku nowego budynku szkoły w Kleszczelach
**1996** – spotkanie w Kleszczelach premierów Polski - Włodzimierza Cimoszewicza i Białorusi - Michaiła Czyhita
**1997** – pierwsze „Dni Kleszczel" – corocznej imprezy w gminie
– powstało Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kleszczelowskiej
- Premier Włodzimierz Cimoszewicz i Prezydent Aleksander Kwaśniewski na spotkaniu w Kleszczelach
**1998** – Patriarcha Ekumeniczny Konstantynopola Bartolomeusz zatrzymał się w Kleszczelach na krótkie spotkanie z mieszkańcami gminy
**1999** – odsłonięcie pomnika króla Zygmunta Starego, założyciela miasta Kleszczele
**2002** – w Sakach (Gm. Kleszczele) utworzono Prawosławny Męski Dom Zakonny pw. św. Dymitra
**2002** – oddano do użytku zalew „Repczyce" k. Kleszczel
**2008** – oddano do użytku Centrum Turystyki i Kultury „Hładyszka" w Kleszczelach (informacja turystyczna, pokoje gościnne, stała wystawa rzeźby i minerałów), powstałego na bazie budynku byłej szkoły w Kleszczelach
**2009** – I Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Wertep"

Dodana: 10 listopad 2021 17:10 Zmodyfikowana: 10 listopad 2021 17:11